

12.03.2025

Høringssvar til NOU 2024:21 – Trygge og enkle betalinger for alle

Innledning

Loomis Norge AS (Loomis) er et heleid datterselskap av Loomis AB, som har hovedkontor i Stockholm, der selskapet også er børsnotert. NBIM (Oljefondet) er selskapets 11. største eier. Vi har virksomhet i 27 land, 25.000 medarbeidere og en omsetning på ca 30 mrd SEK i 2024.

I Norge er kontanthåndtering selskapets hovedvirksomhet, og basert på offisielle regnskapstall fra 2023 er selskapets markedsandel 53%. Bryter vi ned markedet estimeres det at vår andel av retail-markedet er 61%.

I tillegg til Loomis er det Nokas VerdiHåndtering AS som håndterer kontanter i Norge.

Som sentral aktør i kontantmarkedet velger vi å kommentere på utvalgets vurdering av kontanter som betalingsmiddel, og som et element i å sikre trygge og enkle betalinger for alle.

Bred politisk enighet om viktigheten av kontanter

Med unntak av Høyre stemte samtlige politiske partier på Stortinget i 2024 for en innskjerping av finansavtaleloven som sikrer forbrukeres rett til å betale med kontanter. Som begrunnelse for innskjerpingen av lovteksten oppga regjeringen:

- Hensynet til folk som synes det er vanskelig å bruke digitale betalingsmidler
- Sikre beredskapen i tilfelle digitale betalingssystemer bryter sammen

At et overveldende Stortingsflertall vedtok innskjerpingen av lovteksten tolker vi som et klart og tydelig signal om at kontantene skal sikres som betalingsmiddel i årene fremover. Et slik vedtak medfører imidlertid at myndighetene må ta nødvendige grep for å sikre at forbrukernes rettigheter blir ivarettatt på en forsvarlig måte ute i samfunnet. På samme måte er næringslivet avhengig av at løsningene som tilbys tilfredsstiller deres behov, som ikke nødvendigvis er de samme som de forbrukerne har. Vi vil i det etterfølgende påpeke hvilke områder vi mener myndighetene spesielt må vurdere tiltak innenfor.

Kontanter er fortsatt viktig for mange

I en undersøkelse foretatt av Nets i 2023, oppga 4 av 10 nordmenn at de aldri bruker kontanter. Det er m.a.o 6 av 10 nordmenn som bruker kontanter i større eller mindre grad. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet rapporterte i 2023 at 1 av 5 nordmenn sliter med å bruke digitale tjenester. Disse tallene understreker viktigheten av at myndighetene sikrer tilgangen til kontanter for befolkningen.

Kontanter i Butikk(KIB) er ikke en komplett løsning

Etter vår oppfatning overvurderer høringsnotatet KIBs evne til å håndtere samfunnets behov for kontanttjenester. Vi vil spesielt trekke frem følgende svakheter ved løsningen:

- KIB er kun knyttet opp mot nasjonale BankAxept, og ikke mot globale aktører som Visa og Mastercard. Dette begrenser naturlig nok tilgjengeligheten og virker forvirrende på forbrukere som ikke nødvendigvis er klar over hvilket betalingsnettverk kortet de ønsker å benytte for uttak av kontanter er knyttet opp mot.
- Løsningene er ikke knyttet opp mot reserveløsningen til BankAxept. Dette innebærer at tilgangen til kontanter forsvinner dersom BankAxept opplever et driftsavbrudd.
- KIB har klare begrensninger både på uttak og innskudd av kontanter, noe som gjør løsningen lite relevant for store deler av næringslivet.
- Mengden kontanter butikkene oppbevarer er begrenset. I en beredskapssituasjon vil butikkene ikke ha kapasitet til å betjene det behovet som vil kunne oppstå.

Bankene har en selvstendig plikt ihht. Finansforetaksloven til å motta kontanter fra kundene og gjøre innskudd tilgjengelig for for kundene i form av kontanter. Til tross for dette reduserer bankene antallet filialer og innskuddsautomater, og peker på KIB som løsning til tross for svakhetene ved løsningen, som vist over.

En ytterligere svakhet ved KIB er den mangelfulle informasjonen knyttet til prisen for å benytte tjenesten. Det er ingen prisinformasjon i butikken, ikke på kortterminalen og heller ikke på kassalappen. Dette står i sterk kontrast til den informasjonen om pris og gebyrer eiere av minibanker er pålagt å kommunisere ved gjennomføring av et kontantuttak. Med tanke på at KIB stod for litt under halvparten av de kontantuttakene som ble gjort i 2023, kan det hevdes at forbrukerne villedes til å tro at KIB er et kostnadsfritt tilbud, mens uttak i minibank ikke er det. Loomis og Nokas, som begge eier et betydelig antall minibanker, antas derfor å tape betydelig omsetning på denne konkurransevridende praksis. For en bransje som i utgangspunktet er under press grunnet reduserte kontantvolumer medfører dette ytterligere utfordringer med å opprettholde nødvendig infrastruktur. Dette gjør KIB sårbart da denne tjenesten forutsetter leveranse av kontanttjenester fra Loomis og Nokas. Uten disse private aktørene vil ordningen med KIB stanse opp.

Sårbar infrastruktur

Bruken av kontanter er estimert å utgjøre ca. 3% av de samlede betalingstransaksjonene. Ser vi på årene før pandemien og lanseringen av Vipps, var det tilsvarende tallet 12%. I takt med denne nedgangen har Loomis tilpasset sin landsdekkende virksomhet, samtidig som vi har bestrebet oss på å opprettholde et servicenivå næringslivet og privatmarkedet forventer. Det er imidlertid ingen grunn til å legge skjul på at det er stadig mer krevende å opprettholde en nødvendig infrastruktur, parallelt med hensynet til bærekraftig økonomisk drift. Spesielt er dette krevende i deler av landet med spredt bosetning og lav næringsaktivitet. Loomis har et sterkt ønske om å betjene hele landet med kontanttjenester, men bedriftsøkonomiske hensyn kan måtte innebære redusert eller fullstendig bortfall av tilbud til deler av markedet.

For ca 25 år siden var det bankene som eide infrastrukturen knyttet til distribusjon av kontanter. I dag er denne infrastrukturen overtatt av Loomis og Nokas. Dette har den konsekvens at distribusjon av kontanter i både normalsituasjon og i en krisesituasjon, konflikt eller krig er lagt til to private selskaper uten at disse på noen som helst måte er forpliktet eller har incentiver til å sikre at landet har en velfungerende kontanthåndtering. En stadig større avhengighet av KIB akselerer utfordringene knyttet til lønnsomheten mer enn markedsutviklingen tilsier. Resultatet av dette kan derfor bli en alvorlig svekkelse av kontanttilbudet nasjonalt med de konsekvensene dette vil ha både i en normal situasjon og i en beredskapssituasjon.

Loomis har følgende anbefalinger til utvalget

- I større grad erkjenne at store deler av befolkningen i dag er avhengig av kontanter i det daglige, og dermed legge til rette for at disse har et tilfredsstillende og landsdekkende tilbud.
- Befolkningen må sikres tilgang til uttak av kontanter, uavhengig av bosted, og uten å måtte være avhengig av KIB. Kommunene bør pålegges å etablere minibank på en sentral lokasjon, og inngå avtale om dette med en av aktørene på markedsmessige vilkår.
- KIB må pålegges å informere kundene om de reelle kostnadene ved uttak av kontanter for å sikre transparens og like konkurransemessige vilkår.
- Det må innføres en økonomisk kompensasjonsordning til aktørene som håndterer kontanter for å sikre forutsigbare og bærekraftige tjenester i alle deler av landet.

Avslutningsvis vises det til hva daværende justisminister, Sandra Borch, uttalte til Aftenposten 11.10.2024: «Beredskap og tilstedeværelse kan ikke bare trekkes opp av hatten av og til. Det er en forsikring med en forsikringspremie som det må betales for – hele tiden».

Spesielt sett i lys av dagens geopolitiske situasjon oppfordrer vi utvalget til å ta konsekvensene av denne uttalelsen på alvor. Det vil spesielt måtte medføre en grundig vurdering av hvordan kostnadene for kontanthåndteringen skal fordeles mellom myndigheter, banker, næringsliv og forbrukere.

Med vennlig hilsen

Loomis Norge AS

Morten Grusd

Adm. dir.